

JACOB DE COMMERE: EEN MAN VAN STAND JURIDISCH IN DE KNOEI (1509 – 1524)

Inleiding

Ontvangers van de inkomsten van heerlijkheden waren tijdens het ancien régime belangrijke figuren. Wellicht waren de verleidingen groot en de controlemechanismen gering, feit is dat dergelijke heerschappen wel eens in aanraking kwamen met het gerecht. Dat gebeurde onder andere met Jacob de Commere, ontvanger van de Sint-Baafsabdij in het begin van de jaren 1500.

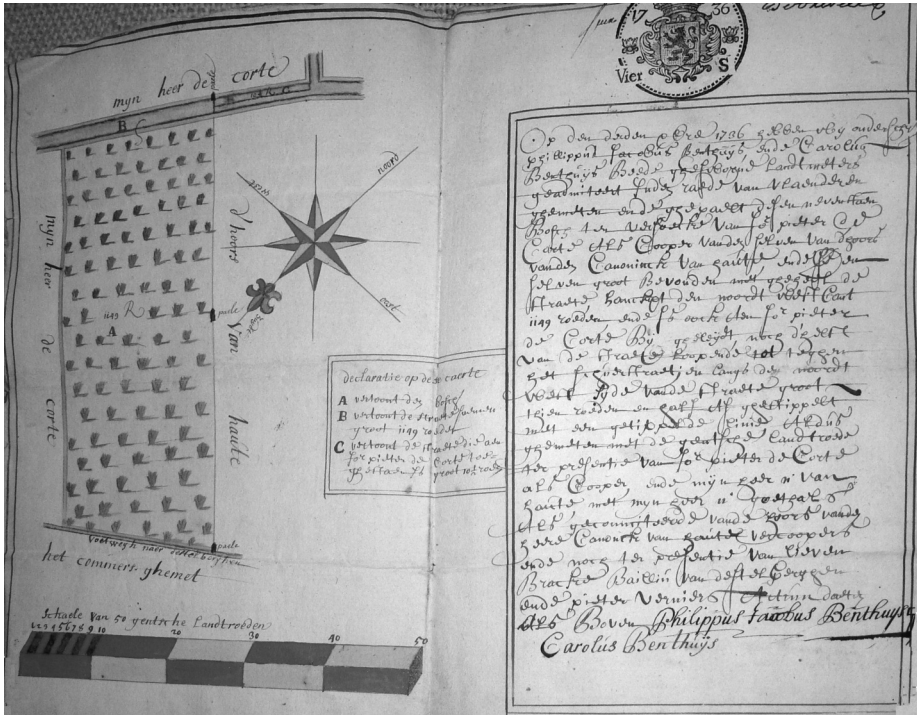
Waar Jacob (of Jacop) de Commere geboren werd, of vandaan komt is niet geweten. Omtrent zijn persoonlijkheid kunnen we een en ander afleiden uit de verschillende vonnissen die over hem zijn geveld. Een gemakkelijk karakter was hij blijkbaar niet. Juridisch wist hij de weg en hij ging hierbij tot het uiterste. De man was niet onbemiddeld, want naast de gronden in Lochristi, bezat hij de helft van het Schuurgoed en Ketshage op het Westveld, een wijk van Sint-Amandsberg¹.

Juridische geschillen

Jacob de Commere was in de eerste plaats ontvanger van het ‘spijker’ van de abdij. Het begrip spijker is afgeleid van ‘spicarium’, dat zelf uit het Latijnse woord voor graan (spica) stamt. In de oorspronkelijke betekenis was een spijker een graanopslagplaats: cfr. het Spijker aan de Graslei. Later werd dit een algemene term om de opbrengsten aan te duiden van een geheel van grondbezit en goederen die moesten dienen voor de bevoorrading van een instelling. Onze Jacob moet het bij het spijker van Sint-Baafs nogal bont gemaakt hebben toen hij ontvanger af was. Blijkbaar wou hij de boeken niet overlaten aan zijn opvolger en wou hij ook geen inzicht in zijn rekeningen en financiën geven. De abt van de Sint-Baafsabdij legde de ganse zaak voor aan de schepenen van de Keure van de stad Gent. Jacob wordt veroordeeld tot het teruggeven van de boeken. Hij had daar geen oren naar, waarop de abt besliste hem gevangen te zetten.

In 1510 doet de Raad van Vlaanderen een uitspraak in beroep. De Raad vindt het niet kunnen dat Jacob de Commere opgesloten werd en beveelt dan ook zijn vrijlating. Tegelijkertijd zegt de Raad dat de abt van de Sint-Baafsabdij uiteraard verder kan procederen om zijn rechten te doen gelden².

Op 11 juni 1509, amper zes maanden voor dat vonnis, was Jacob de Commere

Meetstaat van het Commersgoed (archief Schoutheet de Tervarent)

echter ontvanger van het Sint-Annahospitaal benoemd. Dat gasthuis voor reizigers was een stichting van de Sint-Baafsabdij en wordt in enkele documenten ook het hospital van Sente Baefs genoemd. Het was gelegen in het verdwenen abdijdorp van Sint-Baafs, dicht bij de eveneens verdwenen Spitaalpoort. Deze gaf in het oosten van Gent het platteland (toen Oostakker) toegang tot de stad. De stadspoort en de huidige Spitaalpoortstraat (spitaal: hospitaal) ontleen er hun naam aan.

Zonderling is wel dat de Commere, die in zijn functie bij het spijker toch ernstige juridische problemen had en bij zijn nieuwe benoeming al ontvanger af was, in de benoemingsakte als de *grote vriend* van abt Gilles aangeduid wordt³.

Blijkbaar viel het voor Jacob de Commere moeilijk om afscheid te nemen van boeken, want op 24 november 1513 wordt hij door schepenen van de Keure te Gent veroordeeld tot het teruggeven van de boeken, ditmaal van het Sint-Annahospitaal. Hij was toen al 'gewezen' ontvanger van het hospitaal⁴.

In die tijd had Jacob dus twee processen lopen, een in verband met de boeken van het spijker en een in verband met de boeken van het Sint-Annahospitaal. In 1514 velt de Raad van Vlaanderen een vonnis in het beroep dat Jacob de Commere aanspande tegen de abt van Sint-Baafsabdij en de schepenen van de Keure te Gent. Het ging hem weer over zijn comptabiliteit, de hem nog verschuldigde renten en het over maken van de boeken van het spijker⁵.

Op 16 april 1518 velt de Raad van Vlaanderen opnieuw een vonnis. Dit geldt de beroepsprocedure die Jacob de Commere aanspande tegen Pieter Clais als procureur van de prior van de Sint-Baafsabdij. Jacob wordt als gewezen ontvanger van het Sint-Annahospitaal veroordeeld tot het overhandigen van zijn rekeningen⁶.

Daar kon de veroordeelde zich niet bij neer leggen. Hij gaat hogerop. Dat blijkt uit het vonnis in beroep van 20 mei 1519 voor de Grote Raad in Mechelen. Hierbij wordt Jacob de Commere, als gewezen ontvanger van het Sint-Annahospitaal, nog maar eens veroordeeld tot het overmaken van de rekeningen van het Sint-Annahospitaal⁷.

Het moet niet altijd tegenvallen in een mensenleven. Voor de Commere zat het in 1524 mee, maar dat had niets te maken met zijn functies van ontvanger van het spijker of van het Sint-Annahospitaal. Hij had een proces aangespannen omdat hij op zijn stuk land, Ketshage genaamd, tienden moest betalen. In 1524 werd hij hiervan vrijgesproken, omdat Ketshage evenals het Schuurgoed sinds mensenheugenis, tiendenvrij was.

Commersgemet

In Sint-Amandsberg, voorheen Oostakker, was er een Commersgemet, een stuk land aan de oostelijke zijde van de huidige Schuurstraat, waarschijnlijk ter hoogte van de Schuurgoedstraat, een zijstraat daarvan. De benaming verwijst naar alle waarschijnlijkheid naar de familie de Commere, ook Commere of Commerie genoemd, die in de jaren 1500 en vroeger belangrijk was op het huidige Westveld⁸. Het belangrijkste lid daarvan is de hierboven beschreven Jacop de Commere.

De ligging kan min of meer worden opgemaakt uit beschrijvingen in de nalatenschap van Pieter-Ignace de Corte. Volgens de hierbij gereproduceerde fraaie meetstaat gemaakt door de landmeters Benthuis, zou het Commersgemet ten westen van de Schuurstraat te situeren zijn. Het gebeurde vroeger wel eens dat men oost, west, noord en zuid niet altijd correct wist aan te duiden. Het Commersgemet werd opgemeten in 1736, waarschijnlijk naar aanleiding van het overlijden van de toenmalige eigenaar kanunnik Macharius Vanden Haute in 1734. Pieter-Ignace de Corte, heer van Bruynsputte, kocht, naast het

Schuurgoed onder andere ook het Commersgemet uit de nalatenschap van de kanunnik. Na het overlijden van Pieter-Ignace de Corte zal de familie d'Olmen de Poederlé, die erfgenaam was van de kinderloze Pieter-Ignace de Corte, het Commersgemet in 1786 verkopen aan Jean-Baptiste Schoutheet. Deze laatste kocht 318 roeden (bijna een halve hectare). Mogelijk was de oppervlakte van het stuk grond al fel gereduceerd. Volgens de afbeelding die bij de meetstaat hoort, blijkt het Commersgemet een bos te zijn, 1.149 roeden (1,7 ha) groot.

Besluit

Uit het voorgaande kunnen we een en ander afleiden:

1. Gedurende een tiental jaren was Jacob de Commere het slachtoffer van een groot aantal juridische problemen. Grotendeels was hij daar zelf de oorzaak van.
2. Wie de juridische wegen kende, kon ook vijfhonderd jaar geleden de procesgang quasi oneindig rekken.
3. Jacob de Commere moet dus iemand geweest zijn die de nodige centen en juridische kennis had om deze processen te voeren. Of hij kon althans een goede en/of dure advocaat betalen.

Danny Mattens

NOTEN

- ¹ Sint-Amandsberg maakte tot 1872 deel uit van Oostakker. Pas in 1872 werd het een zelfstandige gemeente.
- ² Rijksarchief (RA) Gent, Fonds Bisdom, 2394A
- ³ RA Gent, Fonds Bisdom, O2956
- ⁴ RA Gent, Fonds Bisdom, O3030
- ⁵ RA Gent, Fonds Bisdom, 2394B
- ⁶ RA Gent, Fonds Bisdom, 03143
- ⁷ RA Gent, Fonds Bisdom, 03171
- ⁸ De familie de Commere of Commere/Commerie was verwant met de familie Riedtmans of vander Riedt/van Riedt.
- ⁹ Kanunnik Macharius Vanden Haute, ook Van Haute, was langs moederszijde verbonden met de familie Riedtmans, ook vander Riedt/van Riedt, net als Jacop de Commere.